

9. *Ta'lim-i Kirâat* (Trabzon 1328). Cüdî Efendi'nin bunlardan başka eğitim, din ve ahlâk konularında yazdığı birçok makale devrin gazete ve mecmualarında kalmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbrahim Cüdî, *Lugat-ı Cüdî*, Trabzon 1332, Önsöz; İbnü'l-emîn, *Son Asır Türk Şairleri*, I, 247-249; Gövsa, *Türk Meşhurları*, s. 88; a.mlf., *Meşhur Adamlar*, İstanbul 1933-37, s. 263; Ergun, *Türk Şairleri*, III, 1093-1095; İhsan Hamamioğlu, *Trabzonda İlk Kitapçı Kitabı Hamdî Efendi ve Yayınları*, İstanbul 1947, s. 9, 10, 17-23, 25-26; Ömer Akbulut, *Trabzon Şairleri*, Trabzon 1952, s. 28-31; a.mlf., *Trabzon Meşhurları Bibliyografyası*, Ankara 1970, s. 58; Mâhir İz, *Yılların İzi*, İstanbul 1975, s. 59-60, 66; a.mlf., "Trabzonlu Şair İbrâhim Cüdî Efendi", *Bugün*, İstanbul 12 Nisan 1967, s. 2; Hüseyin Albayrak, *Kuruluşunun 100. Yılında Cüdî Bey İlkokulu*, Trabzon 1988, s. 25, 27, 28-36; İ. Gündâğ Kayaoğlu, "Trabzon'dan Yetişen Değerli Eğitimi İbrahim Cüdî Bey", *Trabzon Kültür Sanat Yıllığı*, İstanbul 1987, s. 287-292.

MUSTAFA UZUN

CUHÂ

()

Ebü'l-Gusn Düceyn b. Sâbit el-Kûfî el-Fezârî

(ö. II/VIII. yüzyılın ikinci yarısı)

**Saflığı ile tanınan
Arap fıkra kahramanı.**

Cevherî ve İbn Manzûr "Cuhâ" kelimesini özel isim kabul ederlerse de *el-Kâmûsü'l-muhtâ* müellifi Firûzâbâdî bunun Ebü'l-Gusn Düceyn b. Sâbit'in lakabı olduğunu kaydetmekte, bu hususu diğer bazı kaynaklar da teyit etmektedir. Bazı rivayetlerde Cuhâ'nın adı Nûh veya Abdullah olarak da geçer. Hayatı ve ailesi hakkında fazla bilgi yoktur, ölüm tarihi de bilinmemektedir. Çeşitli rivayetlerden Cuhâ'nın Fezâre kabilesine mensup olduğu ve I-II. (VII-VIII.) yüzyıllarda Kûfe'de yaşadığı anlaşılmaktadır. Babasının Kûfe'nin tanınmış tüccarlarından olduğu rivayet edilir. Cuhâ bazı kaynaklara göre 100 yıldan fazla ömür sürmüş ve Ebû Ca'fer el-Mansûr devrinde (753-775) vefat etmiştir. Abbâsî Devleti'nin kuruluşunda önemli katkıları bulunan Ebü Müslim-i Horasânî ile de (ö. 137/755) Kûfe'de görüştüğü "emsâl" kitaplarında yer almaktadır. Ayrıca 826'da ölen Ebü'l-Atâhiyye'nin divanında (s. 488) ondan bahsetmesi, Cuhâ'nın bu tarihten önce yaşadığını gösterir. Cuhâ henüz hayatta iken fıkraları meşhur olmuş ve zamanla bütün İslâm âlemine yayılmıştır. İbnü'n-Nedîm, Cuhâ'nın fıkralarını ihtiva eden

Nevâdiru Cuhâ adında bir eserden bahsetmekteyse de (*el-Fihrist*, s. 375) bu eser günümüze ulaşmamıştır.

Bazı müellifler Cuhâ ile, Basra'da aynı asırda yaşamış olan, aynı adı ve künyeyi taşıyan tâbiinden bir hadis râvisini birbirine karıştırmaktadırlar. Hatta bu isim benzerliği yüzünden bazı kaynaklar her iki şahsın aynı kişi olduğunu iddia etmektedir. İbn Hacer el-Askalânî *Lisânü'l-Mizân* adlı eserinde (II, 428) bu iddiaya yer verdikten sonra bunun doğru olmadığını, İbnü'l-Mübârek, Vekî' ve Abdüssamed gibi dindar kişilerin böyle birinden hadis rivayet etmeyeceklerini kaydetmektedir. İbn Hibbân da *Kitâbü'l-Mecrûhîn*'de (I, 294) Yerbû' kabilesine mensup olan Basralı râviden bahsederken, "Genç arkadaşlarımız onun Cuhâ olduğunu zannediyorlar, bu yanlıştır" diyerek iki ayrı şahsiyetin mevcudiyetine işaret etmektedir.

Araplar Nasreddin Hoca'ya da "Cuhâ" lakabını vermekte, bu yüzden de çok defa bu iki fıkra kahramanının hayatları, şahsiyetleri ve fıkraları birbirine karıştırılmaktadır. Hatta her ikisinin aynı kişi olduğunu ileri sürenler bulunduğu gibi ikisini de inkâr ederek Anadolu'da ve Irak'ta bu adla gerçek kişilerin yaşadığını ve bunların hayalî birer kahraman olduğunu iddia edenler de vardır. Ancak bu iki şahsiyetin hayatları ve fıkraları incelendiğinde, fıkra kahramanı olmanın ötesinde aralarında bir benzerlik bulunmadığı görülür. Zira Nasreddin Hoca daima hikmetli sözler söyleyen, âlim, filozof, çok zeki ve hazırcevap bir kişi olarak karşımıza çıkarken Cuhâ saf ve ahmak bir tipi canlandırmaktadır. Nitekim Mısırlı yazar Hasan Hüsnî Ahmed de Nasreddin Hoca'nın fıkralarını topladığı *Nevâdiru Cuhâ* adlı eserinin mukaddimesinde birçoklarının âlim ve filozof Türk Cuhâ ile ahmak Arap Cuhâ'yı birbirine karıştırdıklarına dikkat çeker. Cuhâ'nın saflığı ve ahmaklığı darbimesel haline gelmiş, fıkralarından bir kısmı Arap atasözlerine dair emsâl kitaplarında yer almıştır.

Batı dünyasında şarkiyatçılık hareketinin başlaması sırasında Arap ve Türk edebiyatları ile uğraşan Batılılar XIX. yüzyılın sonlarına Cuhâ'yı ve Araplar arasında Cuhâ olarak bilinen Nasreddin Hoca'yı aynı zamanda tanıdılar ve Araplar'ın Cuhâ'sı ile Nasreddin Hoca'yı birbirine karıştırdılar. Nitekim Albert Ades ile Albert Josipovic hem Cuhâ'ya hem de Nasreddin Hoca'ya isnat edilen fıkraları derleyerek *Le livre de Goha le simple* adıyla

la Fransızca'ya çevirip yayımlamış (Paris 1916), bu Fransızca derleme *Goha the Fool* adıyla İngilizce'ye de tercüme edilerek neşredilmiştir. Leonide Soloviyev 1938'de yine aynı mahiyette Rusça bir fıkralar kitabı yayımlamış, aynı yıl Shebunina bunu Rusça'dan İngilizce'ye çevirerek neşretmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Cevherî, *Şihâh*, "çhy" ve "ğsn" md.leri; Firûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhtâ*, "çhy", "dcn" ve "ğsn" md.leri; *Tâcü'l-'arûs*, "cehâ" md.; Ebü'l-Atâhiyye, *Divân* (nşr. Şükrî Faysal), Dimaşk 1965, s. 488; İbn Hibbân, *Kitâbü'l-Mecrûhîn*, I, 294; Hamza el-İsfahânî, *ed-Dürrü'tl-fâhire*, Kahire 1972, I, 138; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist*, s. 375; Ebü Hilâl el-Askerî, *Cemheretü'l-emşâl* (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl — Abdülmecîd Katâmîş), Kahire 1384/1964, I, 387; Meydânî, *Mecma'u'l-emşâl* (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl), Kahire 1398/1978, I, 396-397; İbnü'l-Cevzî, *Ahbarü'l-hamkâ ve'l-muğaffelîn*, Beyrut 1405/1985, s. 36-40; Zehebî, *A'lamü'n-nübelâ*, VIII, 172-173; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân*, II, 428; Serkis, *Mu'cem*, II, 1859; Hasan Hüsnî Ahmed, *Nevâdiru Cuhâ*, Kahire 1950, I, 9-10; Akkâd, *Terâcim ve siyer II* (*el-Mecmû'atü'l-kâmile içinde*), Beyrut 1980, XVI, 329-471; Ziriklî, *el-A'lam* (Fethullah), II, 112-113; Bustânî, *DM*, VI, 397; *TA*, XI, 255; *ML*, III, 91; Ch. Pellat, "Djuhâ", *El²* (İng.), II, 590-592.

HÜSEYİN TURAL

CUHFE

()

**Hac veya umre maksadıyla
Mısır ve Suriye tarafından
Mekke'ye gelenlerin
ihrama girdikleri mikât yeri.**

Asıl adı Mehyea'dır. Amâlika tarafından yurtlarından uzaklaştırılan Benî Akîl kabilesi buraya yerleşmişti. Bir gece mâruz kaldıkları sel çadırları ve hayvanları

